

Πνευματικά διδάγματα από την θάλασσα

/ Γνώμες

Τοῦ Σεβ. Μητροπολίτου Μάνης κ. Χρυσοστόμου Γ΄

Ὡς εἶναι γνωστόν, τὰ δύο τρίτα τῆς γῆς καλύπτονται ἀπό νερό. Εἰδικότερα, ἡ θάλασσα τυγχάνει ἓνα ἀπό τὰ μεγαλοπρεπέστερα ἔργα τῆς θείας Δημιουργίας. Ἄν, οἱ μύριοι αὐτοὶ ἄνθρωποι τοῦ Ξενοφῶντος ἀνεφώνησαν μέ χαρά «θάλαττα, θάλαττα», ὅταν μετά ἀπό περιπετειώδη περιπλάνηση στίς πεδιάδες καί τὰ ὄρη τῆς Μεσοποταμίας καί τῆς Ἀρμενίας ἀπό τὰ ὑψώματα τοῦ Πόντου ἀντίκρυσαν τήν θάλασσα, πόση ὑψίστη θεία ἀξία ἔχει ὁ βιβλικός λόγος τῆς Γενέσεως: «Καί ἐκάλεσεν ὁ Θεός τήν ξηράν γῆν καί τὰ συστήματα τῶν ὑδάτων ἐκάλεσε θαλάσσας καί εἶδεν ὁ Θεός ὅτι καλόν...καί ἐγένετο ἑσπέρα καί ἐγένετο πρωί, ἡμέρα τρίτη» (Γεν. 1, 10-13).

Συχνά μάλιστα στήν Ἀγία Γραφή γίνεται ἀναφορά στή θάλασσα, τόσο στήν Παλαιά ὅσο καί στήν Καινή Διαθήκη. Στήν Παλαιά Διαθήκη πολλές φορές ἀναφέρεται ἡ θάλασσα. Ὁ Ψαλμωδός θά γράψει: «Αὕτη ἡ θάλασσα ἡ μεγάλη καί εὐρύχωρος, ἐκεῖ ἔρπετά, ὧν οὐκ ἔστιν ἀριθμός, ζῶα μικρά μετά μεγάλων» (Ψ. 103, 25) καί ἀκόμη «Οἱ καταβαίνοντες εἰς θάλασσαν ἐν πλοίοις,

ποιούντες έργασίαν ἐν ὕδασι πολλοῖς, αὐτοὶ εἶδον τὰ ἔργα Κυρίου καὶ τὰ θαυμάσια αὐτοῦ ἐν τῷ βυθῷ» (Ψ. 106,23-24). Ἀλλά καὶ ὁ προφήτης Ἰωνᾶς, ριφθεὶς στὴ θάλασσα καὶ ἐκεῖ, ἀπὸ τὴν κοιλία τοῦ κήτους προσευχήθηκε στὸ Θεό γιὰ τὴν μετάνοιά του, καὶ τὴν σωτηρία του. «Καὶ προσηύξατο Ἰωνᾶς πρὸς Κύριον τὸν Θεόν αὐτοῦ ἐκ τῆς κοιλίας τοῦ κήτους καὶ εἶπεν: Ἐβόησα ἐν θλίψει πρὸς Κύριον τὸν Θεόν μου καὶ εἰσήκουσέ μου ἐκ κοιλίας ἄδου κραυγῆς μου ἤκουσας φωνῆς μου. Ἀπέρριψάς με εἰς βάθη καρδίας θαλάσσης καὶ ποταμοὶ ἐκύκλωσάν με πάντες οἱ μετεωρισμοὶ σου καὶ τὰ κύματά σου ἐπ’ ἐμέ διήλθον. Καὶ ἐγὼ εἶπα· Ἀπῶσμαι ἐξ ὀφθαλμῶν σου· ἄρα προσθήσω τοῦ ἐπιβλέψαι με πρὸς ναόν τὸν ἅγιον σου; περιεχύθη μοι ὕδωρ ἕως ψυχῆς, ἄβυσσος ἐκύκλωσέ με ἐσχάτη... καὶ προσέταξε Κύριος τῷ κήτει καὶ ἐξέβαλεν τὸν Ἰωνᾶν ἐπὶ τὴν ξηράν». (Ἰωνᾶς, 2, 2-11).

Ἔπειτα στὴν Καινὴ Διαθήκη διαπιστώνουμε ὅτι ὁ ἴδιος ὁ Χριστὸς ἀγάπησε τὴν θάλασσα, χρησιμοποίησε εἰκόνες ἀπὸ τὴν θάλασσα γιὰ τίς Παραβολές Του καὶ τὴν διδασκαλία Του. Ἄλλοτε τὸν ἀτενίζουμε περιπατοῦντα παρὰ τὴν θάλασσαν, ἄλλοτε περιπατοῦντα ἐπὶ τὴν θάλασσαν καὶ ἄλλοτε νὰ φανερώνεται μετὰ τὴν Ἀνάστασή Του ἐπὶ τῆς θαλάσσης. Ἄλλη φορά ἐπιτιμᾷ τὴν θάλασσα καὶ οἱ ἄνεμοι καὶ ἡ θάλασσα ὑπακούουν στὴν ἐντολή Του καὶ ἄλλη φορά κάμνει τὸ πλοῖον «ἄμβωνα» καὶ κηρύττει τὸν θεῖον λόγον στοὺς εὐρισκομένους στὴν ξηρά. Ὁ Ἀπ. Παῦλος, ἔπειτα ὅπως πληροφορούμεθα ἀπὸ τίς «Πράξεις» καὶ τίς Ἐπιστολές του πόσα καὶ πόσα ταξείδια δέν πραγματοποίησε διὰ θαλάσσης ἀλλὰ καὶ πόσους κινδύνους δέν υπέστη ἀπὸ τὰ ἄγρια κύματά της. Ἀπὸ τοὺς Πατέρες τῆς Ἐκκλησίας ἀξίζει νὰ ἀναφέρουμε τὸν Μέγα Βασίλειο, ὁ ὁποῖος στὸ περισπούδαστο σύγγραμμά του «Ἐξαήμερος» θά διαθέσει δύο ὁλόκληρες ὁμιλίες, τὴν ἐβδόμη καὶ τὴν ὀγδόη, γιὰ νὰ ἀναπτύξει τὴν πατερικὴ διδασκαλία του.

Δίνει, λοιπόν, ἀφορμὴ ἡ θάλασσα γιὰ πολλά πνευματικά, ἠθικά διδάγματα. Προσεγγίζουμε μερικά: Τὸ πρῶτον, τὸ ὁποῖον μανθάνουμε ἀπὸ τὴν θάλασσα εἶναι ἡ ὄψη της. Ἄλλοτε ἀγρία καὶ ἄλλοτε ἥρεμη. Κύματα ἐγείρονται καὶ πλοῖα κλυδωνίζονται καὶ φθάνουν καὶ μέχρι σέ ναυάγια καὶ ἄνθρωποι πνίγονται. Ἀλλὰ ἔχουμε καὶ θάλασσα μέ ἡρεμία καὶ γαλήνη πού σέ εὐχαριστεῖ καὶ σέ ξεκουράζει. Ἔτσι ὁ βίος τοῦ ἀνθρώπου ὁμοιάζει μέ θάλασσα. Ἄλλοτε βίος τρικυμιώδης καὶ ἄλλοτε γαλήνιος. Ἡ τρικυμία εἶναι εἰκόνα τῆς τρικυμισμένης ψυχῆς ἀπὸ τὴν ἁμαρτία. Ἡ ἁμαρτία πού δημιουργεῖ ὁ διάβολος καὶ τὰ πάθη εἶναι ὁ μέγας κλύδων. Αὐτό λέγει καὶ ὁ ἱερός ὑμνογράφος ὅταν στιχουργεῖ: «Ὡς κύματα θαλάσσης ἐπ’ ἐμέ ἐπανεστήσαν αἱ ἀνομίαι μου· ὥς σκάφος ἐν πελάγει ἐγὼ μόνος χειμάζομαι ὑπὸ πταισμάτων πολλῶν· ἀλλ’ εἰς εὐδιον λιμένα ὁδήγησόν με, Κύριε, τῇ μετανοίᾳ καὶ σῶσον με» (Ὁρθρος τῆς Δευτέρας, Γ’ Ἑβδομάδος Πεντηκοσταρίου). Ψυχὴ ὅμως πού ἔχει καθαρισθεῖ καὶ ἐξαγνισθεῖ μέ τὸ Μυστήριον τῆς Ἱερᾶς Ἐξομολογήσεως καὶ Μετανοίας ὁμοιάζει μέ θάλασσα γαλήνια καὶ ἥρεμη. Αὐτό καὶ ἐπιδιώκουμε.

Ἔπειτα στὴ θάλασσα, ἔχουμε τὸ πέλαγος, τοὺς ὑφάλους, τοὺς σκοπέλους ἀλλὰ καὶ τοὺς λιμένες.

Ἡ ζωή μας εἶναι πέλαγος. Δέν γνωρίζουμε τί θά ἀντιμετωπίσουμε. Ὅμως ταξιδεύουμε σ' αὐτή τή ζωή. Ἐξαρτᾶται βέβαια ποῖον ἔχουμε Κυβερνήτη τοῦ πλοίου μας, ποῖος μᾶς κατευθύνει στή πορεία μας καί τί εἶδους πυξίδα ἔχουμε ὡς σύμβολον ζωῆς. Ἔτσι βλέπουμε ὅτι ὅλα τά ἔχει ἡ ζωή, δηλαδή καί θλίψεις καί δοκιμασίες καί ἀποτυχίες καί ἀσθένειες. Ἐχει ὅμως καί ἐπιτυχίες, χαρές καί πνευματικές νίκες.

Οἱ ὕφαλοι εἶναι οἱ βράχοι λίγο κάτω ἀπό τήν ἐπιφάνεια καί οἱ σκοπέλοι εἶναι οἱ βράχοι οἱ ὁποῖοι ἐξέχουν τῆς ἐπιφανείας τῆς θαλάσσης. Καί τά δύο πολύ ἐπικίνδυνα σημεῖα γιά τήν ναυσιπλοΐα. Ἐάν δέν δώσει τήν δέουσα προσοχή ὁ κυβερνήτης τοῦ πλοίου, τότε καί μία μικρή παρέκκλιση ἐκ τῆς καθωρισμένης γραμμῆς μπορεῖ νά ρίξει τό πλοῖον ἐπὶ ὕφάλου ἢ τοῦ σκοπέλου καί νά προξηνηθεῖ συντριβή καί ναυάγιον. Καί βέβαια γιά μέν τούς ὕφάλους ὀφείλει ὁ κυβερνήτης νά συμβουλευέται τόν ναυτικό χάρτη, γιά δέ τούς σκοπέλους νά βλέπει τούς φάρους. Ἄν λοιπόν χρειάζεται μεγάλη προσοχή γιά τούς ὕφάλους καί τούς σκοπέλους τῆς θάλασσας, ἔτσι εἶναι ἀνάγκη καί ὁ πιστός χριστιανός νά προφυλάσσεται ἀπό τούς πνευματικούς ὕφάλους καί σκοπέλους, τίς μεθοδεῖες τοῦ διαβόλου, τίς πονηρίες, τούς πειρασμούς, τήν πλάνη σέ θέματα πίστεως καί τίς ποικίλες ἀνηθικότητες πού κρυπτομένη ἡ ἁμαρτία φέρει στόν ἀγωνιζόμενο χριστιανό. Ἀκόμη μὴν ἀμφιβάλλουμε ὅτι καί κακοί καί μοχθηροί ἄνθρωποι ὁμοιάζουν μέ τούς σκοπέλους, οἱ ὁποῖοι προξενοῦν καταστροφή καί τραγικά ναυάγια σέ οἰκογένειες καί στήν κοινωνία.

Ἀλλά ποιός τό περιμένει. Καί αὐτή ἡ ἄμμος τῆς θαλάσσης μπορεῖ νά μᾶς διδάξει. Αὐτός ὁ κόκκος θραύσματος ὀρυκτῶν ἢ πετρωμάτων, τό ἐλαχιστότερο μόριον τῆς ὕλης μπορεῖ νά σταθεῖ διδάσκαλός μας. Ἀπό τό ἕνα μέρος συμβολίζει τό πλῆθος τῶν ἁμαρτιῶν καί ἀπό τό ἄλλο τίς φανερές καί ἀφανεῖς εὐεργεσίες τοῦ Θεοῦ. Δηλώνει ἀκόμη τήν ἀνασφάλεια καί τήν ἀστάθεια. Ὠραιοτάτη ἡ εἰκόνα τήν ὁποία παρουσιάζει ὁ Κύριος ὅταν ὁμιλεῖ γιά τά θεμέλια τῆς οἰκίας δηλ. τῆς πνευματικῆς ζωῆς: «Πᾶς ὁ ἀκούων μου τούς λόγους καί μὴ ποιῶν αὐτούς ὁμοιωθήσεται ἀνδρὶ μωρῷ ὅστις ὠκοδόμησε, τήν οἰκίαν αὐτοῦ ἐπὶ τήν ἄμμον καί κατέβη ἡ βροχή καί ἦλθον οἱ ποταμοὶ καί ἔπνευσαν οἱ ἄνεμοι καί προσέκοψαν τῇ οἰκίᾳ ἐκείνῃ καί ἔπεσε καί ἦν ἡ πτῶσις αὐτῆς μεγάλη» (Ματθ. 7, 26 – 27). Τό πνευματικόν μας, λοιπόν, οἰκοδόμημα ἐπὶ τοῦ βράχου τῆς πίστεως καί ὄχι στήν ἀστάθεια τῆς ἄμμου, τῆς ἀθείας καί τοῦ μηδενιστικοῦ ἀμοραλισμοῦ.

Δέν θά λησμονήσουμε σ' αὐτή τήν συνάφεια καί τούς λιμένες. Λιμένες εἶναι τά καταφύγια τῶν πλοίων. Ἡ ἀσφάλεια καί ἡ σωτηρία στά λιμάνια. Ἔτσι εἶναι καί ἡ Ἐκκλησία. Λιμένας ψυχῶν καί σωτηρίας. Ὡς λέγει ὁ Ἱ. Χρυσόστομος: «Καθάπερ λιμένας ἐν πελάγει, οὕτω τάς ἐκκλησίας ἐν ταῖς πόλεσιν ἔπηξεν ὁ Θεός, ἵνα ἀπό

τῆς ζάλης τῶν βιοτικῶν θορύβων ἐνταῦθα καταφεύγοντες, γαλήνης μεγίστης ἀπολαύωμεν». (P.G. 49,363). Ὡς γράφει μάλιστα μία Εὐχή τῆς τελετῆς τῶν ἐγκαινίων ἱεροῦ ναοῦ τὴν ὁποία ἀπευθύνει ὁ Ἀρχιερεὺς γονυπετῆς καὶ τὴν ἀκοῦμε μέ ἰδιαίτερη κατάνυξη: «Ὁ Θεός ὁ ἄναρχος καὶ αἰδῖος ἀγίασον τόν Οἶκον τοῦτον· πλήρωσον αὐτόν φωτός αἰδίου· αἰρέτισον αὐτόν εἰς κατοικίαν σὴν· ποιήσον αὐτόν σκῆνωμα δόξης σόν· κατακόσμησον αὐτόν τοῖς θείοις σου καὶ ὑπερκοσμίοις χαρίσμασι· κατάστησον αὐτόν λιμένα χειμαζομένων». Λιμὴν, λοιπόν, τῶν χειμαζομένων χριστιανῶν ὁ ἱερός ναός καθ' ὅτι ἐκεῖ τελεσιουργοῦνται τὰ ἱερά Μυστήρια καὶ ἀγιάζονται οἱ πιστοὶ καὶ εὐλογοῦνται καὶ λαμβάνουν τὴν Χάριν.

Στὴ θάλασσα ἀκόμη ἔχουμε τὰ πλοῖα διαφόρων εἰδῶν τὰ ὁποῖα διασχίζουν ὅλα τὰ πλάτη καὶ τὰ μήκη τῶν θαλασσῶν καὶ ὠκεανῶν. Ἔτσι κατὰ τὴν πατερικὴ διδασκαλία, ἡ Ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ παρομοιάζεται πρὸς πλοῖον, τὸ ὁποῖον ἐξακολουθεῖ αἰῶνες τώρα νὰ πλέει, παρ' ὅλους τοὺς ἐναντίους ἀνέμους σ' ὅλες τὶς θάλασσες τοῦ ἀνθρώπινου βίου. Εἶναι ἡ νοητὴ ναῦς. Εἶναι ἡ Ἐκκλησία ἐν πορείᾳ. Ὅπως λέγει δέ ὁ Ἅγιος Νικόδημος ὁ Ἀγιορείτης, «τρόπιδες (δηλ. καρίνα) εἶναι πρὸς τὴν ἁγία Τριάδα ὀρθόδοξος πίστις. Δοκοὶ καὶ σανίδες, τὰ τῆς πίστεως δόγματα καὶ παραδόσεις. Ἰστός, ὁ σταυρός. Ἄρμενα (δηλ. τὰ χρήσιμα σκεύη τοῦ πλοίου), ἡ Ἐλπίς καὶ ἡ Ἀγάπη. Κυβερνήτης, ὁ Κύριος ἡμῶν Ἰησοῦς Χριστός. Πρωεῖς (δηλ. ναύκληροι) καὶ ναῦται οἱ Ἀπόστολοι καὶ οἱ τῶν Ἀποστόλων διάδοχοι καὶ κληρικοὶ πάντες Γραμματικοὶ καὶ νοτάριοι, οἱ κατὰ καιροὺς διδάσκαλοι. Ἐπιβάται, ἅπαντες οἱ ὀρθόδοξοι χριστιανοί. Θάλασσα, ὁ παρὼν βίος· πνεῦμα γαληνόν καὶ ζαφείριον, αἱ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος πνοαὶ τε καὶ χάριτες. Ἄνεμοι, οἱ κατ' αὐτῆς πειρασμοί. Πηδάλιον δέ αὐτῆς, δι' οὗ πρὸς τόν οὐρανόν λιμένα ἰθύνεται, ἡ παροῦσα βίβλος τῶν ἱερῶν Κανόνων ἐστὶ».

Ἔτσι πάλιν μ' αὐτόν τόν συμβολισμό καταλαβαίνουμε ὅτι ἡ Ἐκκλησία εἶναι ἡ ναῦς ὅπου βρίσκεται ὅλη ἡ ἀλήθεια. **Ὅπως ἡ ναῦς, τὸ πλοῖον στό ταξεῖδι τοῦ στὴ θάλασσα ὅλα ὀφείλει νὰ τὰ ἔχει καὶ δέν μπορεῖ νὰ λείπει τὸ πηδάλιον, ἡ μηχανή ἢ ἡ ἄγκυρα, ὁ κυβερνήτης, ὁ ναύτης, κατὰ παρόμοιον τρόπον καὶ ἡ Ἐκκλησία λειτουργεῖ μέ τοὺς κληρικούς της, τοὺς οἰκονόμους τῶν θείων Μυστηρίων καὶ ἀγιάζει τοὺς πιστοὺς καὶ μεταδίδει τὴν Χάρι καὶ τὸ σπουδαιότερο θεώνει τόν ἄνθρωπο.** Γι' αὐτό καὶ κάθε ἀντεκκλησιαστικὴ ἀντίληψη εἶναι πνευματικὴ παρακμή. Ὁ σύγχρονος ἀρνητισμός γιὰ τὴν Ἐκκλησία συνιστᾷ κατὰπτωσιν καὶ ἡ ἐξαχρείωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου γένους συμπύπτει μέ τὴν ἀπομάκρυνσιν ἀπὸ τὴν Ἐκκλησίαν καὶ τὴν ἐγκατάλειψιν τοῦ φόβου τοῦ Θεοῦ. Ὡστόσο ἡ Ἐκκλησία, ἐπειδὴ «συμπάσης τῆς Ἐκκλησίας στέφανος ὁ Χριστός», πορεύεται. Σ' αὐτὴ τὴν ἀδιάκοπην πορείαν, τὸ σημαντικότερον γιὰ μᾶς εἶναι ἡ παραμονὴ μας μέσα στό πλοῖο, ὅπου ἔχουμε τὴν βεβαίαν ἐλπίδα ὅτι θὰ φθάσουμε στὴ «θάλασσαν τὴν ὑαλίνην» (Ἀποκ. 4,6), δηλαδή πλησίον τοῦ θρόνου τῆς δόξης τοῦ Θεοῦ. Ὡς δέ λέγει ὁ ποιητής «τότε ἄρπάζουσιν οἱ ψυχές μας τὶς κιθάρες τοῦ Θεοῦ καὶ ᾄδουσιν τὴν

καινήν ὥδήν, μ' ἀπέραντη τήν γαλήνη».